

WPŁYW MIĘDZYNARODOWYCH REGULACJI NA KSZTAŁT POLSKIEJ RACHUNKOWOŚCI

Rozpatrzono wpływ międzynarodowych regulacji na kształt polskiej rachunkowości

Wstęp. W dobie regionalizacji i globalizacji głównymi podmiotami działalności gospodarczej stały się potężne korporacje międzynarodowe. Wzrost ich znaczenia i wielkość są wynikiem zaostrzającej się konkurencji, która wymusiła obniżkę kosztów nawet w firmach o dotychczas bardzo silnej pozycji rynkowej. W nowych warunkach przedsiębiorstwa dążą do poprawy zarządzania strategicznego na skalę światową. Podstawą ich sukcesu stają się trafne decyzje dotyczące produkcji i polityki finansowej, których źródłem są aktualne i wiarygodne informacje umożliwiające dokonywanie wyborów. Jednocześnie głównym źródłem kapitału stały się zagraniczne rynki finansowe. Firmy, wychodząc poza granice swego kraju w celu poszukiwania korzystniejszych źródeł finansowania, natrafiają jednak na szereg barier. Przyczyną ich są różnice w krajowych systemach rachunkowości i konieczność dostosowywania się do wymogów giełdy. Pociąga to za sobą potrzebę równoczesnego przygotowywania sprawozdań finansowych, obejmujących ten sam okres, według różnych wymagań: z jednej strony kraju macierzystego firmy, z drugiej – kraju giełdy, na której firma chce być notowana, co znacznie zwiększa koszty. Podważa to zaufanie do danych prezentowanych w sprawozdaniach finansowych, gdyż przedstawione w nich wyniki finansowe, w zależności od wersji, przyjmują różną wielkość. Różnice między krajami w zakresie przepisów i standardów rachunkowości ograniczają zatem dostęp do kapitału po najniższych kosztach oraz hamują rozwój biznesu, gdyż niezrozumiałość i niepewność zniechęcają potencjalnych inwestorów i menedżerów¹.

Dyrektywy Unii Europejskiej. Jako pierwsza problemem tym zajęła się Unia Europejska, wprowadzając Dyrektywy dotyczące prawa spółek.

Państwa należące do Unii poprzez przygotowanie nowych ustaw, miały obowiązek wprowadzania Dyrektyw do własnego prawodawstwa². Zawierają one bowiem “obligatoryjny zestaw pożądaných stanów, które powinny być osiągnięte przez kraje członkowskie, przy jednoczesnym wskazaniu różnych wariantów, które mogą być zastosowane przy uwzględnianiu specyfiki środowiska danego kraju³.”

¹ A. Jaruga: *Postęp w harmonizacji standardów rachunkowości w skali międzynarodowej*, “Rachunkowość” 1997, nr 11.

² IV Dyrektywę jako pierwsze wprowadziły do swojego ustawodawstwa Dania i Wielka Brytania w 1981 roku, natomiast VII Francja i Niemcy w 1985 roku. Polska wprowadziła (dobrowolnie) IV Dyrektywę Rozporządzeniem Ministra Finansów o rachunkowości w 1991 roku, zaś VII w 1994 ustawą o rachunkowości.

³ S.T. Surdykowska: *Rachunkowość międzynarodowa*, Zakamycze, Kraków 1999.

“Dyrektywy stanowią instrument osiągnięcia przez UE (d. EWG) pewnego stopnia harmonizacji w danej dziedzinie”⁴. Regionalizacja współpracy gospodarczej w ramach UE bezpośrednio przyczyniła się zatem do zmniejszenia ilości stosowanych praktyk rachunkowości przez państwa członkowskie, poprzez stworzenie takiego ich zestawu, w ramach którego poszczególne kraje mogą dokonywać wyboru ewentualnych rozwiązań. Dzięki procesowi harmonizacji zwiększyła się porównywalność treści układu sprawozdań finansowych przedsiębiorstw działających w ramach Wspólnoty. Należy zaznaczyć, że nie doprowadziło to do ujednolicenia zasad w ramach poszczególnych państw, a jedynie zapewnienia adekwatności informacji finansowych ogłaszanych przez różne podmioty gospodarcze.

Każda Dyrektywa zbudowana jest w oparciu o trzy rodzaje przepisów dotyczących:

- 1) jednolitych zasad, które muszą być wprowadzone przez wszystkie państwa członkowskie,
- 2) minimum reguł, które mają być wzmocnione przez rządy krajowe,
- 3) alternatywnego rozwiązania w przypadku, gdy dany kraj uzna je za lepsze w kontekście własnego środowiska gospodarczego.

Dyrektywy nie stanowią prawa dla krajów członkowskich, ale są uwzględniane w krajowych rozwiązaniach dotyczących systemu rachunkowości finansowej. Ich głównym celem jest wyeliminowanie różnic między zasadami rachunkowości i sprawozdawczości w krajach członkowskich. Jak dotąd powstało 11 Dyrektyw obejmujących swym zasięgiem prawo spółek. Najważniejsze z punktu widzenia rachunkowości są:

- Czwarta Dyrektywa uchwalona w 1978 roku, a dotycząca ujawniania informacji, zawartości oraz formatów i zasad przygotowywania rocznych sprawozdań finansowych pojedynczego przedsiębiorstwa,
- Siódma Dyrektywa, uchwalona w 1983 roku, na temat sprawozdań finansowych grup kapitałowych,
- Ósma Dyrektywa, zatwierdzona w 1984 roku, zawierająca uregulowania kwalifikacji i uprawnień biegłych rewidentów.

Zakres przedmiotowy Dyrektyw dotyczących rachunkowości przedstawiono tabeli 1.

Ustawodawca polski opracowując ustawę o rachunkowości korzystał dobrowolnie z Dyrektyw, dostosowując w ten sposób system rachunkowości do rozwiązań stosowanych już na terenie Unii Europejskiej, w związku ze spodziewanym wejściem Polski do struktur europejskich.

⁴ A. Jaruga: *Instytucjonalizacja międzynarodowej harmonizacji rachunkowości* [w:] *Międzynarodowe regulacje rachunkowości. Wpływ na rozwiązania krajowe*, red. A. Jaruga, CH Beck, Warszawa 2002.

Tabela 1. Zakres przedmiotowy Dyrektyw Czwartej, Siódmej i Ósmej

Dyrektywa Czwarta (dotyczy zamknięcia rocznego)	Dyrektywa Siódma (dotyczy skonsolidowanych sprawozdań finansowych)	Dyrektywa Ósma (dotyczy kwalifikacji osób odpowiedzialnych za przeprowadzenie rewizji finansowej)
1	2	3
Ma zastosowanie do wszystkich spółek kapitałowych z wyjątkiem (jeśli państwo tak zdecyduje) banków, ubezpieczycieli i innych instytucji finansowych	Dyrektywa stanowi ogólną zasadę: jeżeli jednostka dominująca lub jedna lub więcej jednostek zależnych są utworzone jako spółki kapitałowe, to grupę obowiązuje sporządzenie sprawozdania skonsolidowanego	Osoby odpowiedzialne za przeprowadzenie rewizji finansowej, z uwzględnieniem prawa lokalnego, mogą być osobami prawnymi, fizycznymi czy innego rodzaju jednostkami (na przykład spółkami cywilnymi, jawnymi)
Na zamknięcie roczne składa się bilans, rachunek zysków i strat oraz noty do nich. Dokumenty te tworzą zwartą całość. Dyrektywa określa zasady sporządzania tych dokumentów	Każda jednostka dominująca, sprawująca kontrolę na jednostkę zależną jest zobowiązana do sporządzania sprawozdania skonsolidowanego. W większości przypadków sprawowanie kontroli sprowadza się do posiadania prawa większości głosów. Państwo członkowskie jest wolne w ustanowieniu jeszcze innych przypadków obowiązkowych konsolidacyjnych, gdy jednostka dominująca ma mniejszość w udziałach, ale <i>de facto</i> sprawuje kontrolę (np. na zasadzie specjalnej umowy lub zapisu w umowie lub statucie jednostki)	Dyrektywa ma zastosowanie do osób, których obowiązkiem jest: – przeprowadzenie prawem przypisanej rewizji finansowej zamknięć rocznych jednostek oraz sprawdzenie zgodności sprawozdania z działalnością z tym zamknięciami, jeśli taka rewizja i sprawdzenie jest wymagane przez przepisy UE, – przeprowadzenie prawem przypisanej rewizji finansowej skonsolidowanych sprawozdań finansowych oraz sprawdzenie zgodności skonsolidowanego sprawozdania z działalnością z tym zamknięciami, jeśli taka rewizja i sprawdzenie jest wymagane przez przepisy UE.
Dyrektywa proponuje dwie wersje bilansu do wyboru przez państwo członkowskie. Bilans zawiera szczegółowy wykaz pozycji i komentarz do nich (z pewnymi alternatywnymi rozwiązaniami)	Małe grupy mogą być wyłączone z obowiązku konsolidacji	Osoba odpowiedzialna za przeprowadzenie rewizji finansowej powinna cechować się wysoką reputacją oraz niezaangażowaniem w inną działalność, która mogłaby przeszkadzać w zachowaniu obiektywności
Dyrektywa zawiera dwa wzorce rachunku zysków i strat (po dwa w wersji drabinkowej i dwustronnej) do wyboru przez państwo członkowskie. Dyrektywa daje komentarz do niektórych pozycji szczegółowych	Sprawozdanie skonsolidowane składa się ze skonsolidowanego bilansu, skonsolidowanego rachunku zysków i strat oraz not do nich. Dokumenty te powinny stanowić zwartą całość	Osoba fizyczna upoważniona do przeprowadzenia rewizji finansowej powinna odznaczać się: – uprawnieniem do odbywania studiów uniwersyteckich (tj. maturą), – zaliczeniem szkolenia teoretycznego,

Przedłużenie tabeli 1

1	2	3
		– odbyciem zaliczonej praktyki (aplikacji), zdaniem egzaminu w zakresie zawodowego przygotowania na poziomie uniwersyteckim oraz zdaniem egzaminu zorganizowanego lub uznanego przez ustawodawstwo kraju członkowskiego UE
Określono wymóg stałości w odniesieniu do układów następujących po sobie bilansów oraz rachunków zysków i strat, a w szczególności co do przyjętej formy ich prezentacji	Skonsolidowane sprawo-zdanie musi być przygotowane na tę samą datę i zgodnie z tymi samymi zasadami wyceny jak roczne sprawozdanie finansowe jednostki dominującej	Dyrektywa pozwala państwom członkowskim na pewne zliberalizowanie wyżej wymienionych wymagań dla osób z dużym doświadczeniem praktycznym
Dyrektywa przewiduje możliwość dopuszczenia przez państwo członkowskie w jego ustawodawstwie przepisu, stanowiącego, że kwota z roku poprzedniego powinna być przeliczona, jeżeli kwoty za dwa lata są nieporównywalne (należy wyjaśnić w notach)	Wartość księgowych udziałów w jednostkach zależnych włączonych do konsolidacji podlega kompensacie z wartością aktywów netto tych jednostek na dzień objęcia po raz pierwszy kontroli w części stanowiącej własność jednostki dominującej	Państwa członkowskie muszą zapewnić publiczną dostępność nazwisk osób oraz firm uprawnionych do przeprowadzenia rewizji finansowej
Określa ogólne zasady wy-ceny dla potrzeb zamknięć rocznych oraz pewne specyficzne zasady wyceny (bazują one na cenie nabycia i koszcie wytworzenia) (art. 31 IV dyrektywy)	Dyrektywa reguluje zawartość poszczególnych części składowych sprawozdań, jak też skonsolidowanego rocznego sprawozdania z działalności grupy	
Określono wykaz niezbędnych informacji dla zaprezentowania w notach (dla małych jednostek w uproszczonej wersji)	Dyrektywa określa zasady przeprowadzenia rewizji finansowej skonsolidowanego sprawozdania finansowego oraz zasady publikacji	
Określono wymóg sporządzania sprawozdania z działalności i jego zawartość		
Określono wymogi w za-kresie rewizji ksiąg handlowych przez osobę auto-ryzowaną w tym zakresie przez lokalne prawo oraz wymogi publikacyjne dotyczące zamknięć rocznych		
W stosunku do mniejszych jednostek państwo członkowskie może ustanowić bardziej liberalne zasady w zakresie publikacji i badania zamknięć rocznych		

Źródło: opracowanie własne.

Standardy międzynarodowe. Różnorodność uregulowań prawnych i praktycznych w poszczególnych krajach powoduje “szum informacyjny”, komplikujący porównywalność prezentowanych przez jednostki gospodarcze informacji. Skrajnym przykładem takiego podejścia może być fakt otrzymywania różnych wyników finansowych przez przedsiębiorstwa giełdowe w zależności od stosowanego systemu rachunkowości. Może to nawet doprowadzić do stanu, w którym według jednych zasad spółka wykazywać będzie zysk, a według innych – stratę. Tak wielkie rozbieżności utrudniają inwestorom podejmowanie odpowiednich decyzji co do alokacji środków finansowych.

Kluczowe znaczenie w zakresie harmonizacji i standaryzacji rachunkowości na świecie mają dwie organizacje, Rada Standardów Rachunkowości Finansowej (*Financial Accounting Standards Board - FASB*) i Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (*International Accounting Standards Bard - IASB*). Zaslugują one na szczegółowe omówienie, ponieważ obie zajmują się opracowywaniem standardów uznawanych w wielu krajach świata i są głównymi, oprócz Komisji Europejskiej, podmiotami wyznaczającymi kształt nowożytnej rachunkowości. Dla polskiego systemu rachunkowości są one istotne ze względu na fakt, iż ustawa o rachunkowości czerpie wiele z przyjętych przez nie rozwiązań, dzięki czemu polski system rachunkowości jest elastyczny i dostosowany do realiów funkcjonowania przedsiębiorstw na światowych rynkach.

Rada Standardów Rachunkowości Finansowej funkcjonująca na terenie Stanów Zjednoczonych jest instytucją niepubliczną tworzącą standardy rachunkowości zwane Ogólnie Akceptowanymi Zasadami Rachunkowości (*Generally Accepted Accxounting Principles – US GAAP*). Uznanie ich za regulacje o charakterze ponadnarodowym według J. Gierusza⁵ związane jest z faktem, iż:

a) przygotowanie sprawozdań finansowych według US GAAP umożliwia spółce wejście na Nowojorską Giełdę Papierów Wartościowych i dostęp do innych amerykańskich rynków kapitałowych,

b) coraz więcej europejskich przedsiębiorstw przygotowuje swoje sprawozdania finansowe według US GAAP,

c) założenia konceptualne IASB wzorowane były na wcześniejszych pracach FASB,

d) regulacje GAAP są szczegółowe, zawierają mniej alternatywnych rozwiązań, a także obejmują swym zasięgiem także sektor publiczny oraz niektóre branże przemysłu.

⁵ J. Gierusz: *Standaryzacja i harmonizacja rachunkowości międzynarodowej*. Rachunkowość międzynarodowa. Pr. zb. pod red. L. Bednarskiego, J. Gierusza, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2001, s. 140.

IASB, działająca w Londynie następczyni Komitetu Międzynarodowych Standardów Rachunkowości, ma następujące cele:

1) formułowanie i publikowanie, zgodnie z interesem publicznym, standardów rachunkowości, które powinny być przestrzegane podczas prezentacji sprawozdań finansowych oraz promowanie standardów w celu ich akceptacji i przestrzegania na całym świecie;

2) działalność zmierzającą do poprawy i harmonizacji regulacji (standardów) rachunkowości oraz procedur związanych z przygotowaniem i prezentacją sprawozdań finansowych.

Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości jest odpowiedzialna za opracowywanie oraz opublikowanie Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (MSR). Rada zastąpiła Komitet Międzynarodowy Standardów Rachunkowości, a rozpoczęła swą działalność z dniem 1 kwietnia 2001 roku. Na swojej pierwszej sesji przeprowadzonej w dniach 18-20 kwietnia 2001 roku, Rada zdecydowała o przyjęciu wszystkich Międzynarodowych Standardów Rachunkowości i projektów standardów opracowanych przez poprzedni organ. Natomiast standardy opublikowane przez nią samą od tego czasu określono jako MSSF tj. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (*International Financial Reporting Standards – IFRS*).

W roku 2005 przyjęto używać określenie MSSF dla wszystkich opublikowanych dotąd standardów międzynarodowych, żeby uniknąć określenia MSR/MSSF⁶. W tabeli 2 zaprezentowano obowiązujące MSR/MSSF według stanu na dzień 15.05.2007 r.

W marcu 2002 roku została ustanowiona Komisja ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej (*International Financial Reporting Interpretations Committee – IFRIC*)⁷. Powołano ją, by pomóc Radzie Międzynarodowych Standardów Rachunkowości w tworzeniu i ulepszaniu Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej. Komisja dostarcza wytycznych na temat tych zagadnień, które nie zostały omówione w standardach oraz zajmuje się obszarami, w których mogłyby powstać sprzeczne interpretacje.

Wytyczne dotyczące zagadnień z dziedziny sprawozdawczości finansowej, które nie zostały szczegółowo rozstrzygnięte w MSSF lub też zagadnień, wokół których powstały sprzeczne interpretacje, opracowane przez Komitet ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej, aktualne na dzień 15.05.2005 r., przedstawia tabela 3. Interpretacje opracowywane przez Komitet Międzynarodowych Standardów Rachunkowości oznaczono SKI, a interpretacje opracowane przez Radę Międzynarodowych Standardów Rachunkowości oznaczono IFRIC.

⁶ Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej. IASB, SKwP, Warszawa 2005.

⁷ www.ewmi.hu/file.php

Tabela 2. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej (MSSF) i Międzynarodowe Standardy Rachunkowości (MSR)

<i>Standardy</i>	
MSSF 1	Zastosowanie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej po raz pierwszy
MSSF 2	Płatności w formie akcji własnych
MSSF 3	Połączenia jednostek gospodarczych
MSSF 4	Umowy ubezpieczeniowe
MSSF 5	Aktywa trwale przeznaczone do sprzedaży oraz działalność zaniechana
MSSF 6	Poszukiwanie i wycena złóż mineralnych
MSSF 7	Instrumenty finansowe – ujawnienia
MSSF 8	Segmenty operacyjne
MSR 1*	Prezentacja sprawozdań finansowych
MSR 2*	Zapasy
MSR 7	Rachunek przepływów pieniężnych
MSR 8*	Zasady (polityka) rachunkowości, zmiany wartości szacunkowych i korygowanie błędów
MSR 10*	Zdarzenia następujące po dniu bilansowym
MSR 11	Umowy o usługę budowlaną
MSR 12	Podatek dochodowy
MSR 14	Sprawozdawczość dotycząca segmentów działalności
MSR 16*	Rzeczowe aktywa trwale
MSR 17*	Leasing
MSR 18	Przychody
MSR 19	Świadczenia pracownicze
MSR 20	Dotacje rządowe oraz ujawnianie informacji na temat pomocy rządowej
MSR 21*	Skutki zmian kursów wymiany walut obcych
MSR 23	Koszty finansowania zewnętrznego
MSR 24*	Ujawnianie informacji na temat podmiotów powiązanych
MSR 26	Rachunkowość i sprawozdawczość programów świadczeń emerytalnych
MSR 27*	Skonsolidowane i jednostkowe sprawozdania finansowe
MSR 28*	Inwestycje w jednostkach stowarzyszonych
MSR 29	Sprawozdawczość finansowa w warunkach hiperinflacji
MSR 30	Ujawnienia w sprawozdaniach finansowych banków i podobnych instytucji finansowych
MSR 31*	Udziały we wspólnych przedsięwzięciach
MSR 32*	Instrumenty finansowe: ujawnianie i prezentacja
MSR 33*	Zysk przypadający na jedną akcję
MSR 34	Śródroczna sprawozdawczość finansowa
MSR 36	Utrata wartości aktywów
MSR 37	Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe
MSR 38	Wartości niematerialne
MSR 39*	Instrumenty finansowe – ujmowanie i wycena
MSR 40*	Nieruchomości inwestycyjne
MSR 41	Rolnictwo

*MSR zmienione (aktualizacja, doskonalenie, zastąpienie nowym).

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3. Interpretacje Komitetu ds. Interpretacji Międzynarodowej Sprawozdawczości Finansowej

SKI – 7	Wprowadzenie waluty euro
SKI – 10	Pomoc rządowa – brak konkretnego powiązania z działalnością operacyjną
SKI – 12	Konsolidacja jednostki specjalnego przeznaczenia
SKI – 13	Wspólnie kontrolowane jednostki – niepieniężny wkład wspólników
SKI – 15	Leasing operacyjny – specjalne oferty promocyjne
SKI – 21	Podatek dochodowy – realizacja wartości przeszacowywanych aktywów, które nie podlegają amortyzacji
SKI – 25	Podatek dochodowy – zmiana statusu podatkowego jednostki gospodarczej lub jej udziałowców
SKI – 27	Ocena istoty transakcji wykorzystujących prawną formę leasingu
SKI – 27	Ujawnianie informacji – umowy na usługi koncesjonowane
SKI – 31	Przychody – transakcje barterowe obejmujące usługi reklamowe
SKI – 32	Wartości niematerialne – koszt witryny internetowej
IFRIC – 1	Zmiany istniejących zobowiązań z tytułu wycofania środków trwałych z użycia, przywrócenia środowiska naturalnego do stanu pierwotnego i innych podobnych zobowiązań
IFRIC – 2	Udziały i podobne instrumenty kapitałowe w podmiotach o charakterze spółdzielni
IFRIC – 3	Prawo do emisji
IFRIC – 4	Ustalenie, czy umowa zawiera w sobie elementy leasingu
IFRIC – 5	Prawo do funduszy związanych z usunięciem skutków zniszczenia środowiska
IFRIC – 6	Zobowiązania wynikające z tytułu uczestnictwa w specyficznym rynku – zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny
IFRIC – 7	Zastosowanie metody przekształcenia w MSR 29 “Sprawozdawczość finansowa w warunkach hiperinflacji”
IFRIC – 8	Zakres MSSF 2
IFRIC – 9	Ponowna ocena wbudowanych instrumentów pochodnych
Komitet Regulacyjny ds. Rachunkowości (ang. Accounting Regulatory Committee – ARC) zalecił przyjęcie do stosowania w Europie:	
IFRIC – 10	Śródroczna sprawozdawczość finansowa i utrata wartości
IFRIC – 11	MSSF 2 – Transakcje w grupie kapitałowej i transakcje na akcjach własnych
IFRIC – 12	Porozumienia o świadczeniu usług publicznych

Źródło: opracowanie własne.

Dostosowanie ustawy o Rachunkowości do dyrektyw europejskich i standardów międzynarodowych Bezpośrednie odwołanie się do międzynarodowych standardów ma już miejsce w polskim prawie bilansowym⁸. Zgodnie z artykułem 10 ust. 3 ustawy o rachunkowości⁹ w sprawach nieuregulowanych przepisami ustawy, przyjmując zasady (politykę) rachunkowości, jednostka może stosować krajowe standardy rachunkowości, wydane przez uprawniony w myśl ustawy Komitet Standardów Rachunkowości, a w przypadku braku odpowiedniego standardu krajowego, może stosować MSSF¹⁰. Przepis ten nie nakazuje co prawda odwoływania się do standardów międzynarodowych. Wskazuje tylko na możliwość ich stosowania, ale bez wątplenia będą one stanowiły wykładnię dla wszystkich wątpliwych przepisów

⁸ W. Moczydłowska: *Ujednolicenie zasad rachunkowości*, “Gazeta Prawna” 2003, Nr 130.

⁹ Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, tj. Dz. U. z 2002 r., Nr 76 z późn. zm.

¹⁰ tj. Dz.U.z 2002 r., Nr 76, poz. 694 z późn. zm.

ustawy i wszelkich niejasnych sytuacji. Jednocześnie w art. 2 ust. 3 określono, że jednostki sporządzające sprawozdania finansowe zgodnie z MSSF oraz związanymi z nimi interpretacjami ogłoszonymi w formie rozporządzenia Komisji Europejskiej, stosują przepisy ustawy oraz przepisy wykonawcze wydane na jej podstawie, w zakresie nieuregulowanym przez MSSF.

Uregulowania w ustawie o rachunkowości wciąż różnią się jednak nadal w wielu obszarach od MSSF. Dlatego zanim księgowi sięgną po MSR lub MSSF, powinni najpierw zapoznać się z tym, jakie obszary reguluje polska ustawa o rachunkowości zgodnie z przepisami międzynarodowymi, a które z nich pozostaną nadal w sprzeczności z nimi. Ponadto wiele jednostek ma obowiązek sporządzać sprawozdania finansowe zgodnie z MSSF ponieważ wymagają tego jednostki macierzyste lub kooperanci.

Dyrektywy UE dotyczące rachunkowości różnią się od MSSF. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej tworzone były z myślą o spółkach giełdowych, które występując na giełdzie, powinny prezentować rzetelne informacje. Jednym z podstawowych narzędzi służących realizacji tego celu jest szerokie zastosowanie wartości godziwej do wyceny aktywów i zobowiązań. Preferowanie wartości godziwej wynika z przyjęcia perspektywy inwestora, dla którego duże znaczenie ma aktualna, rynkowa wartość majątku firmy występującej na giełdzie. Spółki giełdowe z reguły sporządzają skonsolidowane sprawozdania finansowe.

Dyrektywy UE przyjmują inną perspektywę. Koncentrują się na zabezpieczeniu interesów właścicieli podmiotów gospodarczych oraz firm kredytujących i wierzycieli. Wycena majątku jest oparta na koszcie historycznym (ostrożnościowo). Ze względu na konieczność powiązania z kodeksem spółek handlowych i prawem podatkowym, dyrektywy przedstawiają zasady sporządzania jednostkowych sprawozdań finansowych. Z tych też powodów są bardziej sformalizowane.

Obszary różnic między przepisami wprowadzanymi przez IASB a Dyrektywami UE w syntetyczny sposób przedstawia tabela 4.

Tabela 4. Obszary różnic między Dyrektywami UE i Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej

<i>Obszary różnic</i>	<i>Standardy międzynarodowe</i>	<i>Dyrektywy</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Organizacje stanowiące	Rada Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB), zrzeszająca ponad 100 organizacji zawodowych	Europejska Wspólnota Gospodarcza (przekształcona w Unię Europejską Traktatem z Maastricht w 1992 r.)
Zakres	Dotyczą specyficznych, przedmiotowo wyodrębnionych zagadnień, dla których są ustalone szczegółowe standardy i wytyczne	Zawierają ogólne zasady sprawozdań finansowych (uwzględniając odmienne w poszczególnych krajach otoczenie prawne)
Cel główny	Ujednolicenie	Harmonizacja
Podmioty, których dotyczą	Spółki notowane na giełdzie (głównie)	Wszystkie spółki o określonej formie prawnej

Przedłużenie tabeli 4

1	2	3
Związek z prawem	Stosowane dobrowolnie	Stanowią część europejskiego prawa spółek, ale nie stanowią obowiązkowego prawa dla krajów członkowskich
Cele sprecyzowane uwarunkowaniami krajowymi	Stanowią zbiór zasad i standardów oderwanych od specyficznych, krajowych uwarunkowań (stają się międzynarodowe)	Zabezpieczenie interesów kredytodawców; duże znaczenie funkcji podziału zysku, zależność od prawa podatkowego
Szczegółowość	Wymagają znacznie więcej informacji dodatkowej i jednolitości rozwiązań	Zawierają wiele opcji, aby poszczególne kraje członkowskie mogły zachować specyficzne rozwiązania w swoich przepisach prawnych.

Źródło: K. Winiarska: *Rachunkowość przedsiębiorstw w procesie integracji z Unią Europejską*, WSIE, Szczecin 2000, s. 31-32.

W tabeli 5 dokonano oceny zgodności ustawy o rachunkowości z dyrektywami Unii Europejskiej i MSSF.

Tabela 5. Zgodność ustawy o rachunkowości według stanu prawnego na 15.05.2007 r. z Dyrektywami UE i MSSF

<i>Ustawa o rachunkowości</i>		<i>Dyrektywy</i>	<i>MSSF</i>
1		2	3
Zagadnienie	Nr rozdziału i artykułu	Dyrektywa, część, artykuł	Standard
Podmioty objęte ustawą	Rozdz. 1, art. 1 i 2	IV Dyrektywa, część 3, art. 1,11,12	Brak odpowiednika
Podstawowe pojęcia	Rozdz. 1, art. 3	Brak odpowiednika	Założenia koncepcyjne MSR 17,27,28,31,38
Zakres przedmiotowy rachunkowości	Rozdz. 1, art. 4	Brak odpowiednika	Brak odpowiednika
Zasady rachunkowości	Rozdz. 1, art. 5-10	IV Dyrektywa, część 1, art. 2; część 2, art. 3-7	Założenia koncepcyjne MSR 1,8
Części składowe ksiąg rachunkowych, dokumentacja źródłowa, poprawianie błędów	Rozdz. 2, art. 11-25	Brak odpowiednika	Brak odpowiednika
Zasady i zakres inwentaryzacji	Rozdz. 3, art. 26-27	Brak odpowiednika	Brak odpowiednika
Wycena aktywów i pasywów	Rozdz. 4, art. 28-36	IV Dyrektywa, część 4, art. 15-21; część 7, art. 31-42	MSR 2, 11, 16, 21, 23, 32, 36, 39, 40, MSSF 3,5
Ustalanie kosztów i przychodów banków, zakładów ubezpieczeń oraz innych jednostek niż banki i zakłady ubezpieczeń	Rozdz. 4, art. 37-44	IV Dyrektywa, część 5, art. 22-26; część 6, art. 28-29	Założenia koncepcyjne MSR 8,12,18,30,37

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Łączenie się spółek	Rozdz. 4a, art. 44a-44d	Brak odpowiednika	MSSF 3, SIC-9
Wytyczne w sprawie sporządzania sprawozdania finansowego	Rozdz. 5, art. 45-54	IV Dyrektywa, część 3, art. 8-10; część 5, art. 22-27; część 8, art. 43-45; część 9 (brak odpowiednika w zakresie przepływów pieniężnych)	Założenia koncepcyjne, MSR 1,7,8,
Pojęcie grupy kapitałowej, metody konsolidacji, części składowe skonsolidowanego sprawozdania finansowego	Rozdz. 6, art. 55-63d	VII Dyrektywa	MSR 24,27,28,31 MSSF 3
Badanie i ogłaszanie sprawozdań finansowych	Rozdz. 7, art. 64-70	IV Dyrektywa, część 10, art. 47-50; część 11, art. 51 oraz elementy z VII Dyrektywy	Brak odpowiednika
Ochrona danych	Rozdz. 8, art. 71-76	Brak odpowiednika	Brak odpowiednika
Odpowiedzialność karna	Rozdz. 9, art. 77-79	Brak odpowiednika	Brak odpowiednika

Źródło: opracowanie własne.

Największe różnice między Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej i polską ustawą o rachunkowości dotyczą zasad wyceny¹¹. Środki trwałe przeszacowywane są zgodnie z rozwiązaniami MSSF do aktualnej wartości godziwej. Ustawa zabrania takiej wyceny. Przewiduje natomiast okresową aktualizację na podstawie rozporządzenia Ministra Finansów.

Jeżeli chodzi o wartości niematerialne i prawne – MSSF dopuszczają aktywowanie składników wytworzonych we własnym zakresie, jak też przeszacowanie ich do wartości godziwej, na przykład okresowe przeszacowanie prawa wieczystego użytkowania gruntów. Ustawa o rachunkowości dopuszcza ujęcie w bilansie wyłącznie wartości niematerialnych i prawnych pozyskanych w drodze nabycia. Ponadto zabrania ich przeszacowania do aktualnej wartości godziwej.

Inny przykład, to regulacje dotyczące kontraktów długoterminowych. Ustawa przewiduje zastosowanie metody procentowej dla kontraktów o okresie realizacji dłuższym niż 6 miesięcy. Nie jest jednakże wiadomo, jakie zasady rachunkowości jednostka ma stosować w przypadku kontraktów o różnych okresach realizacji (w tym krótszych niż 6 miesięcy). Inwestor nie ma w takiej sytuacji możliwości dokonania analizy porównawczej.

¹¹ W. Moczydłowska: *Ujednolicanie zasad rachunkowości...poz..cit.*

W przypadku instrumentów finansowych ustawa o rachunkowości opiera się na rozwiązaniach uchylonego już dziś MSR 25. Regulacje te są sprzeczne z nowym MSR 39. Nie jest wiadomo, kiedy i jakie aktywa należy ująć w bilansie, a jakie w ewidencji pozabilansowej.

Ustawa o rachunkowości wprowadza pojęcie trwałej utraty wartości, podczas gdy MSR operują pojęciem utraty wartości. Dodanie słowa “trwałej” oznacza znaczne opóźnienie ujawniania w bilansie poniesionych strat (daty dokonania odpisów aktualizujących). Ponadto występują znaczne różnice w sprawozdawczości. Ustawa przyjmuje uproszczone zasady przeliczania sprawozdań finansowych zagranicznych oddziałów i spółek zależnych, stanowiących integralną część działania podmiotu dominującego. Różnice w porównaniu z MSSF mogą być istotne.

Różnice zauważalne są również w wartościach szacunkowych oraz w formie prezentacji w sprawozdaniu błędów. Ustawa wymienia wyłącznie błędy fundamentalne. Ponadto brak w jej unormowaniach rozróżnienia pomiędzy zmianami w wartościach szacunkowych (nie wymagających zmian danych porównawczych za ubiegłe okresy sprawozdawcze) a zmianami w zastosowanych zasadach rachunkowości. W konsekwencji ta sama jednostka gospodarcza może zaprezentować odmienne wyniki finansowe, w zależności od przyjętej interpretacji ustawy. Ustawa i wytyczne Komisji Papierów Wartościowych i Giełd (KPiWiG) nadal przewidują zastosowanie obligatoryjnych wzorów sprawozdań finansowych, które nie zawsze uwzględniają specyfikę prowadzonej działalności. Taka wątpliwość pozostaje na przykład w przypadku podmiotów prowadzących działalność leasingową. Nie wiadomo według jakiego wzoru mają sporządzać sprawozdanie – przewidzianego dla banków, czy też dla pozostałych jednostek.

Są też obszary nie uregulowane w ustawie o rachunkowości, a mające swoje odzwierciedlenie w MSSF, na przykład świadczenia pracownicze. Ustawa o rachunkowości nie zawiera zasad wyceny ani wytycznych odnośnie prezentacji opcji menedżerskich w sprawozdaniu finansowym. W zależności od przyjętej metody wpływ takich opcji na prezentowany wynik może być istotny.

Zakończenie. Polska ustawa o rachunkowości, choć w znacznym zakresie jest zgodna z wieloma rozwiązaniami proponowanymi przez Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej, nie jest aż tak szczegółowa. Stwarza wiele możliwości interpretacji. Standardy, choć spotykają się z krytyką nadmiernej ogólności, cechują się o wiele większą precyzją.

W trosce o porównywalność treści sprawozdań finansowych konieczne będzie zapewnienie spójności przepisów polskiej ustawy o rachunkowości i rozporządzeń wykonawczych do niej z postanowieniami MSSF. Ważnym argumentem są również powiązania kapitałowe, które zachodzą pomiędzy jednostkami z różnych krajów, a także łączenie się jednostek.